

3) Змішана стратегія пенсійного забезпечення – комплексне поєднання елементів солідарного та накопичувального рівня, що обумовлено чинниками, які будуть впливати на розвиток пенсійної системи в кожній окремій країні. Виокремлюють різновиди цієї стратегії, які узагальнені в табл. 2.

Висновки. Отже, можна відзначити, що пенсійне забезпечення в загальному розумінні це регулярне матеріальне (грошове) забезпечення осіб, які втратили працездатність, державою або іншими суб'єктами у визначеному законодавством порядку за рахунок коштів спеціальних централізованих та децентралізованих фондів. Головною метою пенсійного забезпечення є достойний рівень соціально-економічного добробуту осіб, що втратили працездатність. При цьому централізовані фонди знаходяться в компетенції спеціалізованих державних органів влади (державний пенсійний фонд, накопичувальний фонд), а децентралізовані – недержавних спеціалізованих інститутів (пенсійні фонди, комерційні банки). Пенсійне забезпечення здійснюється на основі механізму страхування, за виключенням тієї частини, що фінансується за рахунок державного бюджету. Умовно реалізується механізм страхування у випадку пенсійного забезпечення за принципом солідарності поколінь, коли доходи працюючого населення направляється на фінансове забезпечення теперішніх пенсіонерів та інших непрацездатних (наприклад, інвалідів та осіб, що втратили годувальника).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Виконання бюджету ПФУ в 2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category?cat_id=95533
2. Бевзенко О.В. Пенсійне страхування: сутність та порівняльна характеристика / О.В. Бевзенко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету: Економічні науки. – 2012. – № 3 (60). – С. 247-253.
3. Борисенко Н.Ю. Пенсионное обеспечение: Учебник / Н.Ю. Борисенко. – М.: «Дашков и К», 2010. – 576 с.
4. Буряченко О.Є. Сутність поняття пенсійного забезпечення в науковому дискурсі. / О.Є. Буряченко // Теорія та практика державного управління. – 2015. – Вип. 2 (49).
5. Жмурко І.В. Сутність пенсійної системи та її місце в системі соціального захисту населення / І.В. Жмурко // Бізнес-інформ. – 2014. – № 12. – С. 303-306.
6. Соломка, О.М. Пенсійне забезпечення в системі соціального захисту населення: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.08 / О.М. Соломка / Харківський нац. у-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2006. – 18 с.
7. Роик, В.Д. Социальное страхование: история, проблемы, пути совершенствования / В.Д. Роик. – М.: НИИТруда, 1994. – 126 с.
8. Бугас, Н.В. Основні функції та завдання пенсійного забезпечення у фінансовій системі України / Н.В. Бугас, К.В. Палькевич. // Ефективна економіка. – 2013. – № 5.
9. Ильчук, Л.И. Научные и методологические основы социального страхования. / Л.И. Ильчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpsr.org.ua>
10. Сичова, К.М. Теоретичні підходи до тлумачення понять «стратегія» і «модель» у сфері пенсійного забезпечення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Stvtp/2012_2/27.pdf

УДК 378.1:331.556

Чайка-Петегирич Л.Б.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

МИГРАЦИЙНІ ПРОЦЕСИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ СИСТЕМ

Із посиленням міждержавної, глобальної інтеграції серед міграційних потоків усе більшу частку займає міграція з метою отримання освіти. У статті проаналізовано причини та наслідки освітньої міграції. Окрему увагу приділено інтернаціоналізації вищої освіти як фактора активізації освітніх міграційних процесів.

Ключові слова: освітня міграція, міжнародна співпраця, глобалізація, інтернаціоналізація вищої освіти, інтелектуальний потенціал.

Чайка-Петегирич Л.Б. МИГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ СИСТЕМ

С усилением межгосударственной, глобальной интеграции все большую долю в миграционных потоках занимает миграция с целью получения образования. В статье проанализированы причины и следствия образовательной миграции. Отдельное внимание уделено интернационализации высшего образования как фактора, активизирующего образовательные миграционные процессы.

Ключевые слова: образовательная миграция, международное сотрудничество, глобаллизация, интернационализация высшего образования, интеллектуальный потенциал.

Chayka-Petegyrich L.B. MIGRATION PROCESS IN THE INTERNATIONALIZATION OF THE EDUCATION SYSTEMS

Strengthening of interstate, global integration leads to increasing the share of education migration. The article analyzes causes and consequences of educational migration. Special attention is paid to the internationalization of higher education as a activating factor of educational migration process.

Keywords: educational migration, international cooperation, globalization, internationalization of higher education, intellectual potential.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації, європеїзації соціально-економічних процесів та явищ зростає значення освітньої міграції як важливої, інтелектуальної за змістом форми міграційних переміщень населення.

Інтернаціоналізація вищої освіти створює передумови для поступового входження в цивілізоване русло освітньої міграції, у тому числі академічної мобільності студентів, викладачів, молодих учених, що ство-

рює можливості для розвитку особистості, посилення співпраці науковців та наукових установ на міжнародному рівні і в межах України, покращання якості вищої освіти і дослідницької діяльності.

Інформатизація суспільства, розвиток економіки знань призводять до того, що кращі перспективи розвитку має та країна, яка володіє якіснішим людським капіталом. У цьому контексті освітня міграція за умови ефективного її регулювання та використання її потенціалу приносить переваги країнам призначення. Водночас для країн походження освітня міграція створює загрозу економічній безпеці. Враховуючи високу частку тих, хто залишається в країнах навчання, освітня міграція створює загрозу втрати необхідних для розвитку країни походження висококваліфікованих кадрів. Унаслідок цього на глобальних ринках праці та освіти йде конкурентна боротьба за студентів та певні категорії спеціалістів, що, безумовно, активізує освітні міграційні процеси й актуалізує питання врегулювання проблеми відтоку інтелектуального потенціалу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти та проблеми освітньої міграції досліджували: М. Бачинська, Л. Безтелеса, Л. Жураковська, Д. Кучеренко, Л. Опфельд, М. Пантелєєва, Н. Побережна, Ю. Чекушина, А. Шевчук та ін.

Освітня складова людського потенціалу розглядається як основа його формування та перетворення в людський капітал. Людина, набуваючи нових навиків та знань, стає головним рушієм економічного поступу. З огляду на це, кожна країна зацікавлена у збільшенні людського потенціалу. Як наслідок, актуальність набуває міждержавне переміщення студентів, зазначає Д. Кучеренко [1, с. 30].

Досліджуючи тенденції освітньої міграції, Л. Жураковська підкреслює, що освітніх мігрантів, тобто іноземних студентів, можна вважати найбажанішою категорією мігрантів, оскільки вони представлені, як правило, найбільш обдарованими та мотивованими молодими людьми, готовими сприймати нові знання і технології. Для більшості економічно розвинених країн освітня міграція стає одним із засобів формування людського капіталу, необхідного для розвитку національних економік, водночас є потужним геополітичним ресурсом, що використовується для розповсюдження і просування культури, технологій країн навчання іноземців [2, с. 234].

Л. Безтелеса наголошує на тому, що сьогодні країни світу зацікавлені у формуванні освітньо-кваліфікаційного потенціалу міграційним шляхом передусім через залучення іноземних студентів та їх подальше працевлаштування на національних ринках праці [3, с. 254].

Аналіз публікацій із даної проблеми доводить актуальність питання освітньої міграції, і важливим сьогодні залишається аналіз тенденцій освітньої міграції, пошук механізмів протидії перетворення України на країну походження освітніх мігрантів.

Мета статті полягає у розкритті особливостей освітніх міграційних процесів у контексті інтернаціоналізації вищої освіти, європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація в сучасних умовах є домінуючою тенденцією, яка спричиняє значні трансформації в усіх сферах суспільного життя. І важливим є не тільки факт змін, але й ті впливи, які здійснюють глобальні процеси на соціальну систему загалом і систему освіти зокрема. Глобалізація, розвиток інтеграційних процесів сприяли тому, що освітні послуги перетнули національні межі, розвиваються транснаціональні і

міжнародні освітні програми. Відображенням впливу глобалізації на систему освіти є інтернаціоналізація як фактор транснаціональності, транскордонності, трансрегіональності.

Інтернаціоналізація – це розширення двосторонніх та багатосторонніх зв'язків і контактів між навчальними закладами різних країн на основі рівноправного і взаємовигідного співробітництва. Її мета – підвищення ефективності освітньої і науково-дослідної роботи [4].

Основними тенденціями в процесі інтернаціоналізації вищої освіти є зростання освітньої міграції, що об'єднує переміщення студентів, аспірантів, докторантів, стажерів до місцезнаходження навчальних закладів із метою обміну знаннями, досвідом. За своєю сутністю освітня міграція передбачає тимчасове перебування на території, де розташований обраний заклад освіти.

Розширенню кордонів освіти сприяють програми міжнародного обміну студентами та викладачами, представництва фондів організацій в Україні, які регулярно повідомляють про конкурси проектів на одержання грантів.

Так, студенти і викладачі вищих навчальних закладів України беруть участь у міжнародних програмах обміну та стажування, конкурсах на одержання грантів, які проходять за фінансової підтримки Посольства Сполучених Штатів Америки в Україні, німецької служби DAAD, Посольства Республіки Польща в Україні й представництв польських фондів, представництва Європейської комісії в Україні, міжнародних фондів.

Дуже популярними і поширеними є міжнародні програми обміну ERASMUS, SOCRATES, а також програми ім. Фулбрайта. Участь у програмах здійснюється на конкурсній основі, головний приз – навчання в університеті або коледжі; читання лекції або проведення дослідження для викладачів із ученим ступенем.

Також популярними серед молоді є: молодіжна програма Work and Travel USA – тримісячне стажування у США; Au-Pair – програма культурного обміну, відповідно до умов якої молоді люди можуть жити один рік в американській або європейській родині, одержувати досвід роботи з дітьми й удосконалювати англійську (німецьку) мову; молодіжні волонтерські табори в країнах Європейського Союзу.

Міжнародний обмін студентами, спеціалістами досягається шляхом гармонізації систем освіти країн. Найбільш показовим прикладом становлення єдиної зони вищої освіти є Болонський процес, який має на меті розширити доступ до вищої освіти, сприяти мобільності студентів і викладачів, забезпечити успішну реалізацію освітньо-кваліфікаційного потенціалу випускників ВНЗ за рахунок того, що всі академічні ступені і кваліфікації мають бути орієнтовані на ринок праці [3, с. 256]. У межах Болонського процесу здійснюється спроба поєднати освітні системи держав не тільки з різним рівнем економічного розвитку, але й різною ідентичністю. Відбувається спроба створення системи контрольованих та керованих відмінностей, при цьому сприяючи освітній міграції серед молоді з держав, які не є членами Європейського Союзу. Освітня мобільність є одним з основних аспектів Болонського процесу, це спричиняє не лише активізацію освітніх міграційних процесів, циркуляцію освітян та науковців, а й сприяє транстериторіальності (географічна та соціальна комунікація), трансрегіональності (нова регіональна та соціокультурна комунікація) [5, с. 13].

Географія освітніх міграційних потоків залежить від мовно-культурних чинників та рівня співпраці між країнами, їх політики щодо експорту освітніх послуг. Інтенсивність освітньої міграції студентів і викладачів усередині Європейського регіону пояснюється географічною близькістю, відкритістю кордонів, наявністю угод між університетами, уніфікацією освітніх стандартів і програм, поширеністю практики закордонних стажувань, наданням стипендій і пільг студентам, які прибувають за обміном. Основна частина студентів їде в англомовні країни, що пов'язано з поширеністю англійської мови в глобалізованому світі, а також франко- та німецькомовні країни.

Отже, на сьогоднішній день в умовах інтернаціоналізації вищої освіти молодь має багато можливостей побувати в інших країнах як освітній мігрант за рахунок різноманітних програм, конкурсів, грантів, стажувань. Основна частка учасників подібних програм – це активна, творча, непересічна молодь, яка зацікавлена у рівні своїх знань, молодь, яка хоче не просто побувати за кордоном, а здобути нових навчальних. На жаль, небагато з числа талановитих молодих людей, які побували в тій чи іншій країні, мають намір повернутись назад. Студентство не хоче бачити себе в країні, яка не розвивається, молодь прагне жити в прогресивному суспільстві, хоче мати успішну кар'єру, відчувати потребу в самореалізації та створенні траєкторії успішного розвитку життя.

Проблеми освітньої міграції розглядають через їх вплив і на країну походження, і на країну призначення. Країни призначення освітніх мігрантів отримують від притоку студентів з-за кордону економічну користь від оплати за навчання та витрат, пов'язаних із проживанням. Окрім економічних вигод, освітня міграція є джерелом поповнення економіки кваліфікованими спеціалістами. Це задовольняє попит регіональних ринків праці та забезпечує темпи розвитку економіки. У цьому випадку країна отримує більш підготовленого спеціаліста, ніж звичайний працівник-мігрант, оскільки він знає мову, а отриманий за роки навчання соціальний і культурний потенціал надає йому кращих адаптаційних характеристик.

В умовах переходу до економіки знань, що підвищує необхідність у висококваліфікованих працівниках, приваблення іноземних студентів є складовою частиною політики залучення інтелектуального потенціалу країн призначення. В умовах конкурентної боротьби за освітньо-кваліфікаційний потенціал країни призначення створюють сприятливі умови для подальшого працевлаштування іноземних студентів на національних ринках праці. Так, наприклад, у цьому аспекті сприятливою є політика польського уряду. Студенти, які навчаються на стаціонарі і мають дозвіл на тимчасове перебування, а також випускники вищих навчальних закладів мають право працювати на території Польщі без спеціального дозволу на роботу [6, с. 293]. У Франції, Німеччині іноземним студентам дають дозвіл на перебування в країні призначення протягом року для пошуку роботи. Така політика здебільшого призводить до втрати інтелектуального потенціалу для країни походження, оскільки, працевлаштувавшись, колишні студенти залишаються на постійне проживання в іншій державі.

Кількість молоді, яка бере участь у міжнародних освітніх переміщеннях, зростає щороку. Сьогодні в Україні зростає і кількість абітурієнтів, які після закінчення середньої школи обирають навчальні заклади Центральної та Західної Європи. Чимало

навчальних закладів, особливо в Польщі, пропонують свої освітні послуги для іноземних студентів. Причому ціни на навчання та підготовчі курси є демократичними, в багатьох випадках нижчими за освітні послуги вітчизняних ВНЗ [7, с. 276].

Такий відтік вітчизняних студентів негативно відобразиться на регіональних освітніх системах, а в майбутньому і на регіональних ринках праці та національній економіці.

З освітньою міграцією пов'язані і процеси міграції викладачів, науковців. Зовнішня форма наукової міграції відбувається за такими напрямками: участь у міжнародному обміні (співпраці); безповоротна еміграція; неофіційне сумісництво [8, с. 77].

Як правило, наукова міграція набирає форми нетривалих поїздок за кордон у межах міжнародної співпраці. Тимчасові професійні поїздки не стоять на заваді інтелектуальній та освітній діяльності в Україні і в результаті сприяють підвищенню соціального статусу та авторитету вітчизняної науки. Найчастіше до закордонних університетів запрошують викладачів технічних, педагогічних, аграрних та фізико-математичних наук [9, с. 37]. Вітчизняні вчені беруть участь у стажуваннях, спільних дослідженнях.

Таким чином, наслідки освітніх міграційних процесів для України неоднозначні. З одного боку, навчання, робота за кордоном підвищує освітньо-кваліфікаційний рівень студентів, викладачів, але в разі їх неповернення країна втрачає свій інтелектуальний потенціал – і в цьому виявляється негативний характер освітньої міграції. Враховуючи це, наша країна зацікавлена у збільшенні та відтворенні людського потенціалу.

Щоб зберегти і розширити відтворення інтелектуального потенціалу, необхідні дієві заходи освітньої та міграційної політики держави, які б швидко адаптувались до змін глобального економічного середовища. Необхідно задіяти такі механізми, які б сформулювали системний рух інтелекту, капіталів, інформації у двох взаємно симетричних напрямках (в Україну і з України). Варто нарощувати конкурентні переваги країни в науці, освіті та високих технологіях. За таких умов розширення експорту освітніх послуг стає прибутковим видом економічної діяльності, показником підвищення рівня та якості освіти. Для ефективного використання наукового та освітнього потенціалу країни, урегулювання освітньої міграції в регіонах та країні загалом дієвими заходами є: підвищення рівня фінансування освіти та науки; формування стійких взаємозв'язків між освітньою та науковою діяльністю на основі проектів, які об'єднують учених та викладачів із визначеною часткою державного та регіонального фінансування; створення у вищих умовах для залучення талановитої молоді до наукової діяльності; посилення відповідальності за забезпечення соціально-побутових умов для молодих фахівців.

Але в процесі вироблення освітніх стратегій і впровадження освітньої політики варто враховувати дуалізм процесу глобалізації. З одного боку, глобальні процеси розширюють можливості окремих країн щодо використання інтелектуальних ресурсів, з іншого – глобалізація загострює конкурентну боротьбу за освітній продукт, передбачає суперництво і керується комерційним і конкурентним підходами. А це несе загрозу для країн із низькими і середніми доходами. Як наслідок, актуальності набуває питання інтернаціоналізації вищої освіти, що передбачає мобільність сту-

дентів, викладачів за спеціальними програмами вищих навчальних закладів; розширення зв'язків і контактів із навчальними закладами різних країн із метою переймання досвіду, освітніх програм, обміну персоналом. У цьому випадку активізація освітньої і міграційної політики попереджає втрату і стимулює формування національного інтелектуального потенціалу.

Висновки. Освітня міграція студентів, викладачів та науковців в умовах інтернаціоналізації вищої освіти є вагомим фактором, що сприяє інтеграції українських учених та молоді в міжнародний освітній та науковий простори. Наміри тимчасово включитися в освітні інтеграційні зв'язки – це ефективний канал реалізації інтелектуального потенціалу, самоствердження. Повертаючись, вони приносять в Україну новий інтелектуальний продукт, нові знання і технології. Однак часто частина цієї групи мігрантів не виказує бажання бути рушійною силою створення інтелектуального потенціалу у власній країні і виїжджає за кордон уже з метою трудової міграції.

Перспективу подальших досліджень бачимо в тому, щоб проаналізувати, що відбувається після повернення молоді на батьківщину: вони реалізують себе у своїй країні, повторно їдуть на навчання, стажування чи мігрують до іншої країни з метою працевлаштування та подальшого проживання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кучеренко Д. Стратегії розвитку освітніх систем країн світу: [монографія] / Д. Кучеренко, О. Мартинюк. – К.: ІПК ДСЗУ, 2011. – 312 с.
2. Жураковська Л. Тенденції освітньої міграції в контексті глобалізації економічного розвитку / Л. Жураковська // Демографія та соціальна економіка. – 2014. – № 1 (21). – С. 233–242.
3. Безтелесна Л. Інтернаціоналізація вищої освіти за умов міжнародної міграції населення як носія людського потенціалу / Л. Безтелесна // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – № 3. – С. 254–257.
4. Войналович О. Глобалізація і розвиток сучасної освіти в Україні / О. Войналович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/6932/1/Voynalovich.pdf>.
5. Чабала О. Розвиток освіти в умовах глобалізаційних викликів: соціально-філософський вимір: автореф. дис. ... к.е.н. / О. Чабала. – К., 2011. – 20 с.
6. Біляковська О. Освітня міграція українців до Польщі / О. Біляковська // Матеріали міжнар. конф. «Гуманітарні і соціальні науки». – Львів, 2011. – С. 292–293.
7. Шевчук А. Мотиваційні механізми регулювання освітніх міграцій: в'їзний та виїзний аспекти / А. Шевчук // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2013. – Вип. 3 (101). – С. 275–282.
8. Чекушина Ю. Види інтелектуальної міграції населення України / Ю. Чекушина // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2013. – № 3 (72). – С. 76–79.
9. Майданік І. Інтелектуальна міграція в Україні в контексті міжнародної наукової співпраці / І. Майданік // Україна: аспекти праці. – 2009. – № 5. – С. 34–39.

УДК 331.5:330.341.2(045)

Юрчик І.Б.
здобувач

Хмельницького національного університету

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕФЕКТИВНОСТІ РИНКУ ПРАЦІ ТА ЙОГО ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті розкрито основні категорії, що характеризують ефективність функціонування ринку праці. Досліджено критерії оцінки ефективності функціонування ринку праці та фактори, що на неї впливають. Визначено ключові тенденції, що притаманні ринку праці та його інституційному забезпеченню.

Ключові слова: ринок праці, інституційне забезпечення ринку праці, зайнятість, безробіття, ефективність, конкурентоспроможність національної економіки.

Юрчик І.Б. ВЗАИМОСВЯЗЬ ЭФФЕКТИВНОСТИ РЫНКА ТРУДА И ЕГО ИНСТИТУЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ

В статье раскрыты основные категории, характеризующие эффективность функционирования рынка труда. Исследованы критерии оценки эффективности функционирования рынка труда и факторы, на нее влияющие. Определены ключевые тенденции, присущие рынку труда и его институциональному обеспечению.

Ключевые слова: рынок труда, институциональное обеспечение рынка труда, занятость, безработица, эффективность, конкурентоспособность национальной экономики.

Yurchyk I.B. THE RELATIONSHIP BETWEEN EFFECTIVENESS OF LABOUR MARKET AND ITS INSTITUTIONAL SUPPORT

The article reveals the main categories that characterize the efficiency of the labor market. It has investigated criteria for evaluating the efficiency of the labor market and the factors that affect it. The key trends inherent in the labor market and its institutional support have been identified.

Keywords: the labor market, institutional support for the labor market, employment, unemployment, efficiency, competitiveness of the national economy.

Постановка проблеми. Ключовим елементом економіки України вчені вважають національний ринок праці, який формує її людський та соціальний капітал. Необхідність відновлення економічного зростання України в сучасних умовах актуалізує потребу в різнобічній оцінці ефективності ринку праці та визначенні основних тенденцій його розвитку.

Сучасну ситуацію на ринку праці вчені та дослідники вважають кризовою і такою, що продукує трудову бідність, зниження економічної активності працездатного населення, розширення вимушеної праці, розшарування населення на соціально вразливі групи, неузгодженість із ринком освітніх послуг і, відповідно, зниження якості трудового потенціалу та